

R elativeca D opplera efekto ĉe unuform e akcelata m ovo { I

F M . Paiva

Departam ento de F sica, U E . Hum aita II, C olegio Pedro II
Rua Hum aita 80, 22261-040 Rio de Janeiro-R J, B rasil; fm paiva@ dopfbr

A F F . Teixeira

Centro B rasileiro de Pesquisas F sicas
22290-180 Rio de Janeiro-R J, B rasil; teixeira@ dopfbr

31{a de m arto, 2022

R esum o

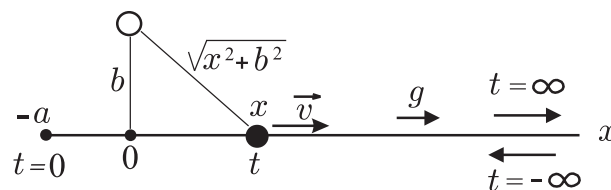
Obŝervanto ĉe rekta m ovo ĉe konstanta propra akcelo pasas preter restanta fonto de unukolora radiado. Ĉe la special-relativeco, ni priskribas la observatan D oppleran efekton. Niankau priskribas la interesan nekontinuan efekton se trapaso okazas.

An observer, in rectilinear motion under constant proper acceleration, passes near a source of monochromatic radiation at rest. In the context of special relativity, we describe the observed D oppler effect. We describe also the interesting discontinuous effect when riding through occurs. An English version of this article is available.

1 Enkonduko

Ĉe special-relativeco, la rekta m ovo ĉe konstanta propra akcelo estis studata, ekzemple, per M ller [1, paĝo 72], per Rindler [2, paĝo 49], per D wayne Ham ilton [3] kaj per Landau kaj Lifshitz [4, paĝo 22]. Ankau bone konata estas la D opplera efekto de unukolora radiado eligita el restanta fonto, vidata per observanto tiel akcelata. Tam en, oni ofte evitas la studon de okazoj kies la observanto pasas preter la eliganto. Ĉiokaze estas granda ŝanĝo de la observata frekvenco. Ŝajnas ke nur Cochran [5] apenau menciis tion.

Ĉi tie ni daurigas Rothenstein, Popescu, kaj G nuber [6], kiu freŝdate studis okazojn kies la observanto alproksimiĝas al la fonto, sed ne pasas preter ĝi. Kontraue, nia studo konsideras preterpasojn, kaj ankau trapasojn.

Figuro 1: Lum a fonto (blanka sfereto) estas ksa distance b de akso x . Observanto (nigra sfereto) venis el $x = 1$ ($t = 1$) ĝis $x = -a$ ($t = 0$). Poste li revenos al $x = 1$ ($t = 1$).

2 Kinematika priskribo

Lum a fonto estas ksa distance b de akso x , kaj daŭre eligas radiadon kun konstanta frekvenco. Kiel ĝuro 1 montras, observanto venis el $x = 1$, kiam $t = 1$. Lia komenca rapido estis multe granda, $v \gg c$, sed li grade brem siĝis kaŭze de lia propra konstanta malakcelo $g > 0$. La observanto apenau atingis $x = -a < 0$ ĉe momento $t = 0$, kaj tuj ekrevenos same akcelate al $x = 1$. Ni studos la variadon de la vidata² frekvenco ω_{obs} dum la movado ekde $t = 1$ ĝis $t = 1$.

Kontraŭe kutima literaturo, kie $a = -c^2/g$, atentu ke ĉi tie a estas iom ajn pozitiva. Tiamaniere, nebligas la interesajn studojn de preterpaso ($b \neq 0$) kaj trapaso ($b = 0$).

Por simpligi formulojn ni fakte konsideros $c = 1$ kaj $g = 1$. Por aperigi la arbitrajn valorojn suĉas substitui

$$a \mapsto ag = c^2; \quad b \mapsto bg = c^2; \quad x \mapsto gx = c^2; \quad v \mapsto v = c; \quad t \mapsto gt = c; \quad \omega \mapsto g\omega = c; \quad (1)$$

Ĉe la inercia referenco-sistemo de la fonto, la diferenciala ekvacio de movado de observanto ĉe propra akcelo g estas [2, paĝo 49]³

$$\frac{d}{dt} \frac{v}{1 - v^2} = 1; \quad v \equiv \frac{dx}{dt}; \quad (2)$$

Tiu, integralante kun $v = 0$ kiam $t = 0$, estante g konstanta, estiĝas la observanta rapido

$$v = \frac{t}{1 + t^2}; \quad (3)$$

atentu ke la signumoj de v kaj t estas samaj. Tiu, integralante kun $x = -a$ kiam $t = 0$, estiĝas la spaco-tempa hiperbolo $(x + 1 + a)^2 - t^2 = 1$; do la pozicio de observanto ĉe momento t estas

$$x = -a + \frac{1}{1 + t^2} - 1; \quad (4)$$

¹Por mezuri ĉe la inercia referenco-sistemo de la fonto, horloĝaro estas supozata distribuata laŭ akso x . Ĉiu horloĝo estas sinkrona al tio de la fonto.

²Ni en fazas la verbon "vidi" por signi ke tio ne estas nur kalkulita koordinata efekto, sed vere estas la observata efekto.

³Uzante (1), la unua de (2) skribiĝas $d \left(\frac{v}{1 - v^2} \right) = dt = g$, kiu simpliĝas al la pli familara $d \left(\frac{v}{1 - v^2} \right) = dt = g$.

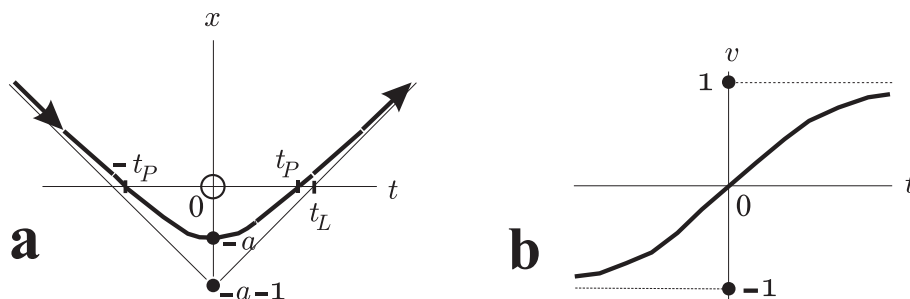
La preter(tra)paso okazas dufoje ĉe $x = 0$, kiel ĝuro 2.a montras; la du momentoj de preter(tra)paso estas $t = t_P$, estante

$$t_P = \sqrt{\frac{b^2}{a^2 + 2a}} : \quad (5)$$

Figuro 2.a montras ankaŭ, ke lum o atinganta observanton devas eligi je $t < t_L$, estante

$$t_L = a + 1 ; \quad (6)$$

atentu ke $t_L^2 = t_P^2 + 1$, kaj ke nek t_P nek t_L dependas de b .

Figuro 2: Funkcioj $x(t)$ kaj $v(t)$.

2.a La radianta fonto (blanka sfereto) estas ksa en $x = 0$, kaj la observanto estas ĉe hiperbola movado (4); li venis el $x = 1$, pasas preter la fonto kiam $t = t_P$, atingas $x = -a < 0$ kiam $t = 0$, denove pasas preter la fonto kiam $t = t_P$, kaj ne revenos al $x = 1$.

2.b La observanta rapido (3), kiu kontinue varias de c (kiam $t = -1$) ĝis c (kiam $t = 1$).

3 Dopplera efekto kun preterpaso

Supozu ke moviganta observanto ricevas du lumajn signalojn, ĉe momontoj t kaj $t + dt$, ĉe pozicioj x kaj $x + dx$. Tiuj signaloj estis eligataj je la antaŭaj momontoj t_E kaj $t_E + dt_E$. Figuro 1 montras ke

$$t_E = t - \sqrt{\frac{b^2}{x^2 + b^2}} : \quad (7)$$

Ĉe la horloĝo de moviganta observanto, la propra tempo inter la du ricevoj estas $d\tau = \sqrt{1 - v^2} dt$, estante $v(t) = dx/dt$ la rapido de la observanto. La frekvenco ω_{obs} vidata per observanto rilatas, al la frekvenco ω de la lum o eligata, kiel $\omega_{obs} = d\tau/dt = d\tau/dt_E$. Simpla kalkuloj donas

$$\omega_{obs} = \frac{1}{\sqrt{1 - v^2}} \left(1 - \frac{xv}{x^2 + b^2} \right) \omega ; \quad (8)$$

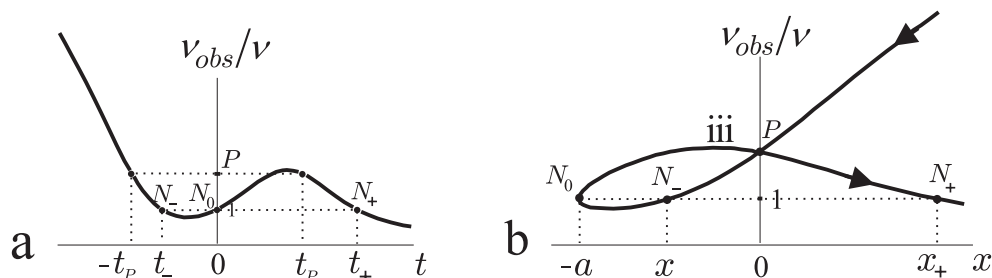
kio uzante (3) kaj (4) skribiĝas

$$\omega_{obs} = \frac{1}{1 + t^2} \left(1 - \frac{tx}{x^2 + b^2} \right) \omega : \quad (9)$$

Atentu ke tiuj t kaj x estas la momento kaj pozicio de ricevo de radiado. Por havi $v_{obs} =$ kiel funkcio de nur t , uzu (4); kaj por havi $v_{obs} =$ kiel funkcio de nur x , uzu la inverso de (4),

$$t = \frac{a}{(a+1+x)^2 - 1}; \quad t = t_j: \quad (10)$$

Figuro 3 montras tiujn du funkciojn. Memoru ke se $v_{obs} > 1$, okazas viol-delokigo; se $v_{obs} < 1$, okazas ruĝ-delokigo; kaj se $v_{obs} = 1$, la Dopplera efekto estas nula.

Figuro 3:

3.a $v_{obs} =$ kiel funkcio de fonta horloĝaro t .

3.b $v_{obs} =$ kiel funkcio de observanta pozicio x . Sagoj montras la pozitivan tempan uon. Se b estas sufiĉe granda ($b > ct_p$), la inklinaĵo de iii ĉe P estas pozitiva.

Tri rimarkoj ŝajnas gravaj pri tiuj grafoj. Unue, ĉe guro 3.a vidu asimptoton $v_{obs} = 2t$ kiam $t \rightarrow 1$, kaj hiperbolon $v_{obs} = (1+b^2)/(2t)$ kiam $t \rightarrow 1$. Kaj ĉe guro 3.b la asimptoto estas $2(x+a+1)$ kiam $t \rightarrow 1$, kaj la hiperbolo estas $(1+b^2)/(2x)$ kiam $t \rightarrow 1$.

Due, ni kalkulas la Doppleran efekton ĉe la momento de preterpaso (orta Dopplera efekto). Uzante $t = t_p$; $x = 0$ kaj (5) ĉe (9), la efekto estiĝas $1+a$, kiun nin nomas P :

$$P = 1 + a: \quad (11)$$

Atentu ke ĝine dependas de b , kaj ke la orta Dopplera efekto pri preterpasanta observanto estas viol-delokigo. Estas interesa noti ke pri preterpasanta fonto kaj restanta observanto, la orta Dopplera efekto estas ruĝ-delokigo, kion nividos ĉe estonta artikolo.

Trie, ni kalkulas la momentojn kaj poziciojn de nula Dopplera efekto, farante $v_{obs} = 1$ ĉe (9), kun $b \neq 0$. Tio okazas trifoje, kiel guro 3 montras. Krom la bonkonata N_0 ($t = 0$; $x = -a$) de momente haltata observanto ($v = 0$), ankaŭ okazas N_- kaj N_+ , en kiuj la observanto estas moviĝanta [7]. La du novaj pozicioj, momentoj, kaj rapidoj estas (memoru, $v = 1$ estas la signumo de t)

$$x = \frac{b^2}{4} \pm \frac{a}{1+8a-b^2}; \quad t = \frac{a}{(a+1+x)^2 - 1}; \quad v = \frac{t}{a+1+x}: \quad (12)$$

Atentu ke $x_+ > x_-$, $t_+ > t_-$, kaj $v_+ > v_-$.

Nun ni resumas tiujn rezultojn. La observanto unue vidas malgrandiĝantan viol-delokigon ĝis $t = t_g$. Je $t = t_g$ estas nula Dopplera efekto. De $t = t_g$ ĝis $t = 0$; $x = -a$ ĝi vidas grandiĝantan kaj poste malgrandiĝantan ruĝ-delokigon. Je $t = 0$; $x = -a$ ĝi estas momente haltata kaj do vidas

nulan Dopplera efikon. De $t = 0; x = 0$ ag $t = t_p; x = x_p$ li vidas viol-delokigon, kiu grandigas kaj poste malgrandigas. En $t = t_p; x = x_p$ li vidas nulan efikon. Poste li vidas ruĝ-delokigon kiu grandigas. Atentu ke ĉe la momentoj t_p de preterpaso ($b \neq 0$) ne okazas speciala ŝanĝo de Dopplera efiko.

4 Dopplera efiko kun trapaso

Se $b = 0$ trapaso okazas ĉe $x = 0$, kaj pluraj variabloj malkontinueblas je la du momentoj t_p de trapaso. Fakte, la (9) kun $b = 0$ simpliĝas al

$$\nu_{\text{obs}} = \frac{\nu}{1 + t^2} \quad x < 0; \quad (13)$$

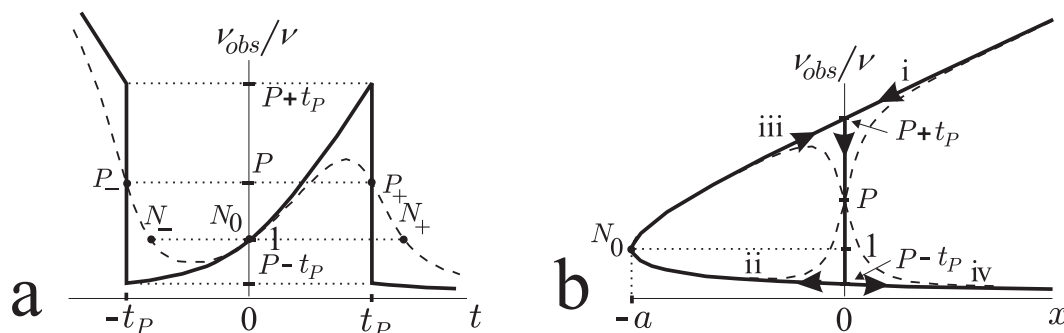
estante $x = x_p$ la signumo de x . Uzante ekvaciojn (4) kaj (5) ni konkludas ke la signumo de x estas sama al la signumo de $t^2 - t_p^2$, tial (13) estas skribbla kiel funkcio de nur t ,

$$\nu_{\text{obs}} = \begin{cases} \frac{\nu}{1 + t^2} & t > t_p \\ \frac{\nu}{1 + t^2} + t_p & t < t_p \end{cases} \quad (14)$$

Por skribi ν_{obs} kiel funkcio de nur x kaj a , ni uzas (10) en (13),

$$\nu_{\text{obs}} = \frac{1 + a + x}{x} \frac{1}{(a + 1 + x)^2 - 1} \quad (15)$$

Figuro 4 montras la malkontinuecon de ν_{obs} je la momentoj t_p kaj x_p . La valoro de tiu malkontinueco estas, de (14), $2t_p$.

Figuro 4:

4a montras ν_{obs} kiel funkcio de horlogara tempo t . La plulinio rilatas al trapaso ($b = 0$, ekvacioj (14)). Por komparado, la streklinio rilatas al preterpaso (9), kun $b = a = 2$.

4b montras ν_{obs} kiel funkcio de observanta pozicio x . La plulinio rilatas al trapaso ($b = 0$, ekvacio (15)); atentu la tempan ordon i, ii, iii, iv. Por komparado, la streklinio rilatas al preterpaso (9), kun $b = a = 10$.

5 Observanta propratem po

La observanto povas preferi uzi sian propratem po τ , anstataŭ uzi la tempon t de la fonta horloĝaro. La taktoj de tiujdu tempoj rilatas kiel $d\tau = \frac{1}{\gamma} \sqrt{1 - v^2/c^2} dt$; integralante uzante la rapidon v de (3) kaj la kondiĉon $\tau = 0$ kiam $t = 0$, tiu estiĝas

$$\tau = \sinh^{-1} \left(\frac{v}{c} \right) \quad (16)$$

Uzante (16), la pozicio (4) kaj la rapido (3) de la observanto skribiĝas

$$x = -a + c \cosh \tau; \quad v = c \tanh \tau; \quad (17)$$

kaj la momento t_P de preter(trapaso) estiĝas

$$t_P = \cosh^{-1} (1 + a/c) \quad (18)$$

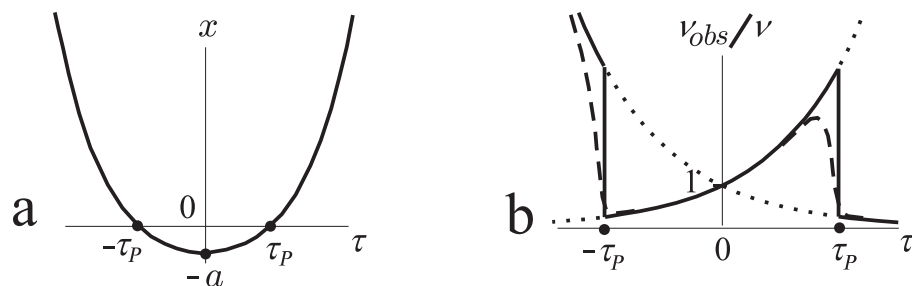
Ĉe preterpaso ($b = 0$) la Dopplera efiko (9) kiel funkcio de τ skribiĝas

$$\frac{\nu_{\text{obs}}}{\nu} = \cosh \tau \frac{1 - \frac{v}{c} \cos \theta}{1 + \frac{v}{c} \cos \theta}; \quad (19)$$

kie $\cos \theta$ estas ĉe (17). Atentu ke ĉe trapaso ($b = 0$), la (19) multe simpliĝas:

$$\frac{\nu_{\text{obs}}}{\nu} = \begin{cases} e^{-\tau} & ; \quad \tau > \tau_P \\ e^{\tau} & ; \quad \tau < \tau_P \end{cases} \quad (20)$$

Figuro 5 b montras kontinuan funkcion (19) kaj nekontinuan funkcion (20).

Figuro 5:

5.a Katenario montranta pozicion x kiel funkcio (17) de observanta propratem po τ .

5.b montras $\frac{\nu_{\text{obs}}}{\nu}$ kiel funkcio de observanta propratem po τ . La plenlinio rilatas al trapaso ($b = 0$), kaj la streklinio rilatas al preterpaso (19) kun $b = a = 10$. Punktlinioj montras eksponencialojn $e^{\pm \tau}$ kaje.

6 Komentoj

La grafo 3a montras ondum anformon; tio okazas, ĉar la ekvacio (8) de Dopplera efekto havas du faktorojn. La unua faktoro dependas kvadrate je la rapido v , kaj kausas ĉiam violdekligon. La dua faktoro dependas lineare je la rapido, kaj dependas ankaŭ je la pozicio x ; ĉi tiu faktoro povas kausi ruĝ- aŭ violdekligon. Estas la batalo inter tiuj du faktoroj kiu determinas la ondum anformon de la Dopplera efekto.

Nova artikolo estas skribonta, Relativeca Dopplera efekto ĉe unuforme akcelata movo { II. Tie ni studos okazojn kies la observanto restas, kaj la eliganta fonto moviĝas pasante preter aŭ tra la observanto.

Fine, ŝajnas interesa vidi kiel interrilatiĝas, la pluraĵtempojuzatajn ĉi tiu artikolo. Figure 6 montras $t_E(t)$ kaj $t_E(\tau)$, por kaj preterpaso kaj trapaso. Vidu ĉe 6b ke la inklinacioj dt_E/dt estas la Dopplera faktoro f_{obs} , kiel ĉe guro 5b.

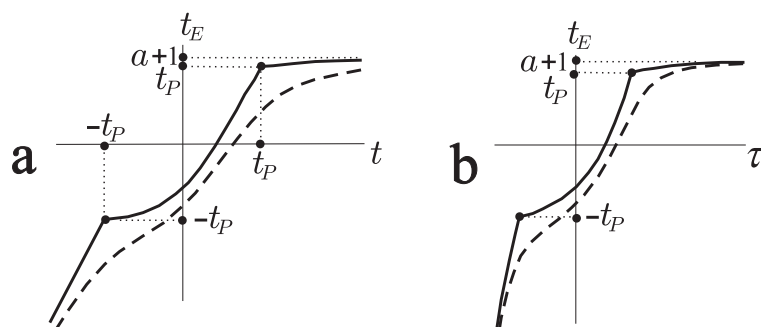

Figure 6:

6.a Funkcio $t_E(t)$, ekvacio (7). La plenlinio rilatas al trapaso ($b=0$), kaj la streklinio rilatas al preterpaso kun $b=a$. Vidu asimptoton $t_E = a+1$.

6.b Funkcio $t_E(\tau)$, ekvacioj (16) kaj (7). La plenlinio rilatas al trapaso ($b=0$), kaj la streklinio rilatas al preterpaso kun $b=a$. Vidu asimptoton $t_E = a+1$.

Citaĵoj

- [1] C Moller, The theory of relativity, 2nd ed., Oxford UP, 1972;
- [2] W Rindler, Essential relativity, 2nd ed., Springer-Verlag, 1977;
- [3] J Dwayne Hamilton, The uniformly accelerated reference frame, Am J Phys 46 83-9 (1978);
- [4] L D Landau, E M Lifshitz, The classical theory of fields, 4th rev. English ed., Butterworth-Heinemann, 1996;
- [5] W Cochran, Some results on the relativistic Doppler effect for accelerated motion, Am J Phys 57 1039-41 (1989);

- [6] B Rothenstein, S Popescu, Period measurements by accelerating observers, <http://arxiv.org/abs/physics/0607030> , 13 pa oj;
 Time interval measurements by uniformly accelerating observers (non-longitudinal case), [physics/0607288](http://arxiv.org/abs/physics/0607288), 14 pa oj;
 The system of uniformly accelerating observers, [physics/0610049](http://arxiv.org/abs/physics/0610049), 17 pa oj;
 + R P Gruber, Landing the uniformly accelerating observers, [physics/0610226](http://arxiv.org/abs/physics/0610226), 8 pa oj;
- [7] F M Paiva, A F F Teixeira (2006), "La relatividad del tiempo - I", <http://arxiv.org/abs/physics/0603053> , 12 pa oj.